

ביכורי קציר חיטים – חג ביכורים

מערך פעילות לכיתה ג'

חג השבועות נקבע ע"י חז"ל לראשית הבאת ביכורי האדמה. המערך עוסק בהכרות עם מנהגי העלייה לרגל והבאת הביכורים כפי שהם מופיעים במקרא ובמשנה, וכן בחידוש מנהג הביכורים בעידן הציוני.

שיעור 1 – בכור וביכורים

הכרות והבנת המושג 'ביכורים' ומשמעותיו הלשונית והבוטנית.
הפעילות מתחקה אחר מקור המנהג להקדיש את היבול הראשון לאל.

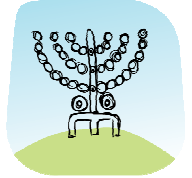
שיעור 2 - "הנה הבאתי ראשית פרי האדמה"

הכרת הקשר בין חג השבועות לראשית הביכורים.
הפעילות מבוססת על טקסטים מהמקרא ומהמשנה המתארים את טקס הבאת הביכורים.

שיעור 3 – סלינו על כתפינו – הבאת ביכורים בתמונות

הכרות עם הבאת הביכורים בעת העתיקה ובעת המודרנית דרך מדרשי תמונה.

שיעור 1 – בכור וביכורים

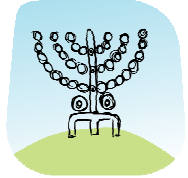
מטרות

- הכרות עם המושג 'ביכורים' ומקורו הלשוני, והבהרת הקשר בין בכור בכורה וביכורים.
- הכרות עם תהליך ההבשלה והיווצרות הפרי.
- הכרות עם מקורות מקראיים, הקשורים בבכורה וביכורים.
- הכרות עם התפיסה של הקדשת חלק מהתוצר לאל ולחברה.

מהלך

1. הוצאת מילים מהמילה 'ביכורים' – נבקש למצוא כמה שיותר מילים מאותיות המילה ביכורים.
2. נשאל:
 - איזו מבין המילים שמצאתם היא המילה הדומה ביותר למילה ביכורים? (מספר האותיות הזהות וסדרן)
 - מה משמעות המילה בכור? מי הוא הבכור? בכור = ראשון
 - אילו ביטויים שקשורים למילה בכור אתם מכירים? (מכת בכורות, בן בכור, הופעת בכורה)
3. סמנו את המילים מהשורש ב.כ.ר. במשפטים הבאים:
 - עשו מכר ליעקב את הבכורה תמורת נזיד עדשים.
 - הייתי בהופעת הבכורה של הסרט.
 - לבן הסביר ליעקב שנתן לו את לאה במקום את רחל, כי לא נהוג לחתן את הבת הצעירה לפני הבכירה.
 - המכה האחרונה במכות מצרים הייתה מכת בכורות, בה מתו כל הבנים הבכורים.
 - אלבום הביכורים של הזמרת הצעירה רוני דלומי יצא לא מזמן.
4. נשאל: מה המשותף לכל המילים הללו? (ראשון, בחלק מהביטויים המילה גם מציינת את המובחר)
5. נאמר: ביכורים הם היבולים שמבשילים ראשונים. בימי קדם נהגו להביא את היבול הראשון לבית המקדש או לכוהנים. רק אחרי שהביאו את הביכורים היה אפשר להשתמש ביבול.
 - למה לדעתכם נותנים את היבול הראשון לבית המקדש או לכוהן?
 - מה נדרש מאדם כדי לא להשתמש בפירות הראשונים ולתת אותם מתנה?

נספח למורה - מקורות בכור וביכורים

לא ויאמר, יעקב: מכרה כיום את-בכרתך, לי. לב ויאמר עשו, הנה אנכי הולך למות; ולמה-זה לי, בכרה. לג ויאמר יעקב, השבעה לי כיום, וישבע, לו; וימכר את-בכרתו, ליעקב. (בראשית כ"ה)

יח ויאבה יעקב, את-רחל; ויאמר, אעבדך שבע שנים, ברחל בתך, הקטנה. ... כג ויהי בערב--ויקח את-לאה בתו, ויבא אתה אליו; ויבא, אליה. ... כה ויהי בבקר, והנה הוא לאה; ויאמר אל-לבן, מה-זאת עשית לי--הלא ברחל עבדתי עמך, ולמה רמיתני. כו ויאמר לבן, לא-יעשה כן במקומנו--לתת הצעירה, לפני הבכירה. (בראשית כט)

ה ומת כל-בכור, בארץ מצרים--מבכור פרעה הישב על-כסאו, עד בכור השפחה אשר אחר הרחמים; וכל, בכור בהמה. (שמות י"א)

ביכורים

- הפרות או התבואה הראשונים להבשיל.
- "וחג שבעת תעשה לך בכורי קציר חטים וחרג האסיף תקופת השנה" (שמות לד, כב)
- מנהג אשר היה נהוג בימי בית-המקדש ובמסגרתו הביאו בני-ישראל את הפרות הבשלים הראשונים מבין שבעת המינים בתקופה שבין שבועות לחנוכה.
- "אמרת: ביכורים טעוין הבאת מקום ומעשר טעון הבאת מקום, מה ביכורים - אין נאכלין אלא בפני הבית, אף מעשר - אין נאכל אלא בפני הבית." (תלמוד בבלי, מסכת תמורה, דף כ"א, עמוד א')
- שמה של מסכת במשנה הנמצאת בסוף סדר זרעים.
- בהשאלה, בסמיכות ראשון, ראשוני.
- השחקן כבש את שער הביכורים שלו בבעיטת מספריים.
- אלבום הביכורים של נינט טייב נקרא "יחפה".

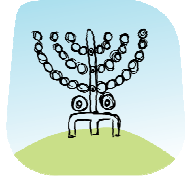
גיזרון

1. מהשורש ב-כ-ר, שמשמעותו "לקחת ראשון", "להעדיף".
2. מקור שם המנהג בתורה: "ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אלהיך" (שמות כג, יט).

בכור

1. הצאצא הראשון של אדם, בעל חיים, ואף צמח.
- "ובני ראובן בכור ישראל כי הוא הבכור ובחללו יצועי אביו נתנה בכרתו לבני יוסף בן ישראל ולא להתיחש לבכרה." (דברי הימים א ה - פסוק א)

שיעור 2 – ביכורי קציר חיטים – חג שבועות וביכורים

מטרה – הכרת הקשר בין חג השבועות לראשית הביכורים.

מהלך – לימוד טקסטים, לצד שאלות הבנה ודעה.

שמות פרק לד פסוק כב

וחג שבעת תעשה לך **בכורי קציר חיטים** וחג האסיף תקופת השנה

- אילו ביכורים מביאים בחג שבועות על פי הפסוק?
- למה דווקא ביכורים אלו?

ויקרא פרק כג

(טו) וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עמר התנופה שבע שבתות תמיימת תהיינה: (טז) עד ממחרת השבת השביעת תספרו חמשים יום והקרבתם **מנחה חדשה** ליהוה: (יז) **ממושבתיכם תביאו לחם** תנופה שתיים שני עשרנים סלת תהיינה חמץ תאפינה **בכורים ליהוה**.

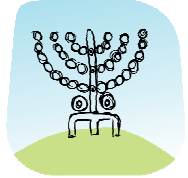
- לפי פסוקים אלו - מה מביאים כביכורים?
- למה דווקא לחם? ממה עושים אותו?
- מה על שאר הפירות והירקות? מדוע לא מביאים פירות וירקות אחרים? חשבו מתי מבשילים פירות ארץ ישראלים (משבעת המינים זית, רימון, תאנה, תמר, ענבים)

מקרא ביכורים – טקס הבאת הביכורים

דברים פרק כ"ו

(א) והיה כי תבוא אל הארץ אשר יהוה אלהיך נתן לך נחלה וירשתה וישבת בה: (ב) ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך אשר יהוה אלהיך נתן לך ושמית בטנא והלכת אל המקום אשר יבחר יהוה אלהיך לשכן שמו שם: (ג) ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם ואמרת אליו **הגדתי היום ליהוה אלהיך כי באתי אל הארץ אשר נשבע יהוה לאבותינו לתת לנו:** (ד) ולקח הכהן הטנא מידך והניחו לפני מזבח יהוה אלהיך: (ה) וענית ואמרת לפני יהוה אלהיך **ארמי אבד אבי וירד מצרימה ויגר שם במתי מעט ויהי שם לגוי גדול עצום ורב:** (ו) **וירעו אתנו המצרים ויענונו ויתנו עלינו עבדה קשה:** (ז) **ונצעק אל יהוה אלהי אבותינו וישמע יהוה את קולנו וירא את ענינו ואת עמלנו ואת לחצנו:** (ח) **ויוצאנו יהוה ממצרים ביד חזקה ובזרע נטויה ובמרא גדל ובאותות ובמפתים:** (ט) **ויבאנו אל המקום הזה ויתן לנו את הארץ הזאת ארץ זבת חלב ודבש:** (י) **ועתה הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה אשר נתת לי יהוה והנחתו לפני יהוה אלהיך והשתחוית לפני יהוה אלהיך:** (יא) ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך יהוה אלהיך ולביתך אתה והלוי והגר אשר בקרבך:

- סמנו בעיגול מילים הקשורות לחג שבועות והסבירו את הקשר.
- סמנו בקו מילים וביטויים הקשורים לחגים אחרים. אילו חגים?
- הקטע מתאר את טקס הבאת הביכורים – כיצד צריך האיכר להביא את היבול שהבשיל, לאן, ומה עליו להגיד בטקס. המחיצו את הקטע כאשר אחד הוא האיכר והשני הכוהן.
- האם נאמר שהטקס נערך בחג שבועות או בחג כל שהוא? אם הטקס הוא כאשר מבשיל היבול הראשון, מתי נערך הטקס?

מתי ואיך מביאים ביכורים?

משנה מסכת ביכורים פרק א

מעצרת (=שבועות) ועד החג (=סוכות) מביא (-ביכורים) וקורא (-מקרא ביכורים), מן החג ועד חנוכה מביא ואינו קורא...

משנה מסכת ביכורים פרק ג'

משנה א

כיצד מפרישין הביכורים? יורד אדם בתוך שדהו ורואה תאנה שבקרה, אשכול שביכר, רימון שביכר - קושרו בגמי ואומר: 'הרי אלו בכורים'...

משנה ב

כיצד מעלין את הביכורים? כל העיירות שבמעמד מתכנסות לעיר של מעמד ולנין ברחובה של עיר, ולא היו נכנסין לבתים. ולמשכים היה הממונה אומר: 'קומו ונעלה ציון אל בית ה' אלהינו':

משנה ג

הקרובים מביאים תאנים וענבים, והרחוקים מביאים גרורות וצמוקים. והשור הולך לפניהם, וקרניו מצופות זהב ועטרת של זית בראשו. החליל מכה לפניהם עד שמגיעים קרוב לירושלים. הגיעו קרוב לירושלים, שלחו לפניהם ועיטרו את ביכוריהם. הפחות הסגנים והגזברים יוצאים לקראתם, לפי כבוד הנכנסים היו יוצאים. וכל בעלי אומניות שבירושלים עומדים לפניהם ושואלין בשלומם: 'אחינו אנשי המקום פלוני באתם לשלום':

משנה ד

החליל מכה לפניהם, עד שמגיעין להר הבית. הגיעו להר הבית אפילו אגריפס המלך נוטל הסל על כתפו ונכנס, עד שמגיע לעזרה. הגיע לעזרה ודיברו הלוויים בשיר: "ארוממך ה' כי דליתני ולא שמחת אויבי לי" (תהלים ל).

עיר של מעמד – עיר המחוז

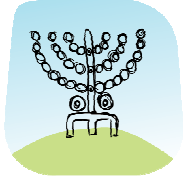
גרורות – תאנים מיובשות

עטרה – כתר, זר

פחות – שרים ראשי מחוז

- מדוע לנים ברוחב העיר ולא נכנסים?
- מה מביאים הגרים קרוב לירושלים ומה הרחוקים? מדוע ההפרדה?
- כיצד מקבלים בני ירושלים את הבאים?
- מה מאפיין את טקס הבאת הביכורים? איזו אוירה יש בו?
- מה דעתכם על טקס הבאת הביכורים? האם הייתם רוצים להשתתף בטקס כזה?

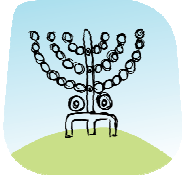

שיעור 3 – הבאת ביכורים: מדרש תמונה

- נחלק את הכיתה לקבוצות. לכל קבוצה 5-6 תמונות.
- הנחיה: הסתכלו בתמונות השונות של הקבוצה שלכם, ומיינו אותן לשתי קבוצות.
- על-פי מה מיינתם? מה משותף לכל התמונות ומה שונה?

מדרש תמונה

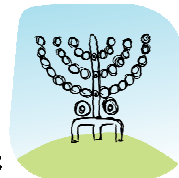
- תנו כותרת לתמונה.
- תארו מה קורה בתמונה: מי הדמויות? מה גילן? לבושן? עיסוקן?
- איזו אוירה יש בתמונה?

מדרש תמונה

- תנו כותרת לתמונה.
- תארו מה קורה בתמונה: אילו חפצים יש בתמונה? מי הדמויות? מה גילן? לבושן? עיסוקן?
- איזו אוירה יש בתמונה?

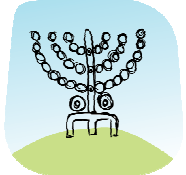

מדרש תמונה

- תנו כותרת לתמונה.
- תארו מה קורה בתמונה: אילו חפצים יש בתמונה? מי הדמויות? מה גילן? לבושן? עיסוקן?
- איזו אוירה יש בתמונה?

מדרש תמונה

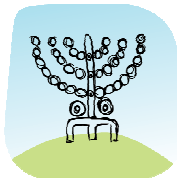
- תנו כותרת לתמונה.
- תארו מה קורה בתמונה: אילו חפצים יש בתמונה? מי הדמויות? מה גילן? לבושן? עיסוקן?
- איזו אוירה יש בתמונה?

מדרש תמונה

- תנו כותרת לתמונה.
- תארו מה קורה בתמונה: אילו חפצים יש בתמונה? מי הדמויות? מה גילן? לבושן? עיסוקן?
- איזו אוירה יש בתמונה?

מדרש תמונה

- תנו כותרת לתמונה.
- תארו מה קורה בתמונה: אילו חפצים יש בתמונה? מי הדמויות? מה גילן? לבושן? עיסוקן?
- איזו אוירה יש בתמונה?

